

Екологична сигурност

ЗЕЛЕНИ ПОЛИТИКИ В КОНТЕКСТА НА УРБАНИЗИРАНА И ЕКОЛОГИЧНА ГРАДСКА СРЕДА

ГЛ. АС. Д-Р ПЕТЯ РОМАНОВА

ХИМИКОТЕХНОЛОГИЧЕН И МЕТАЛУРГИЧЕН УНИВЕРСИТЕТ
ФАКУЛТЕТ ПО ХИМИЧНО И СИСТЕМНО ИНЖЕНЕРСТВО
КАТЕДРА „ИНЖЕНЕРНА ЕКОЛОГИЯ“
ГРАД СОФИЯ, БУЛ. „КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ 8
EMAIL: ROMANOVA@UCTM.EDU

Резюме: Градските паркове играят ключова роля в устойчивото развитие на урбанизираните територии, като изпълняват важни екологични функции – регулират микроклимата, подобряват качеството на въздуха и подпомагат съхраняването на биологичното разнообразие. Прилагането на зелени политики в тяхното управление представлява правно-екологична необходимост, основана на международни, европейски и национални нормативни стандарти. Статията анализира правните рамки, добрите практики и

предизвикателствата при прилагането на тези политики с цел гарантиране на устойчиво развитие в градската среда.

Ключови думи: зелени политики, градски паркове, устойчиво развитие, екологосъобразност, околна среда

GREEN POLICIES IN THE CONTEXT OF AN URBANIZED AND ECOLOGICAL URBAN ENVIRONMENT

PETYA ROMANOVA, PH.D.

CHIEF ASSISTANT PROFESSOR AT UNIVERSITY
OF CHEMICAL TECHNOLOGY AND METALLURGY, SOFIA
EMAIL: ROMANOVA@UCTM.EDU

Abstract: City parks play a key role in the sustainable development of urban areas, performing important ecological functions – regulating the microclimate, improving air quality and supporting the preservation of biodiversity. The implementation of green policies in their management is a legal and environmental necessity, based on international, European and national regulatory standards. The

article analyzes the legal frameworks, good practices and challenges in the implementation of these policies in order to ensure sustainable development in the urban environment.

Keywords: green policies, city parks, sustainable development, environmental friendliness, environment

УВОД

Градските паркове представляват жизненоважни „зелени дробове“ в постоянно урбанизиращата се градска среда. С напредъка на глобалните климатични промени, увеличаващото се замърсяване на въздуха и загубата на биологично разнообразие, ролята на парковите територии надхвър-

ля традиционните функции за отдых и социални контакти. Те се превръщат в ключови елементи на градските екосистеми, които регулират микроклимата, абсорбират въглероден диоксид, подобряват качеството на въздуха и предоставят habitat за градската флора и фауна. Въвеждането и прилагането на зелени политики в управлението

на градските паркове е не само въпрос на ефективно планиране на пространствата за отдих, но и правно-екологична необходимост, която интегрира международни стандарти, европейско законодателство и национални изисквания за опазване на околната среда. Тези политики включват нормативни интервенции, регулиращи устойчивото използване на природните ресурси, биологичното разнообразие, управление на зелени инфраструктури и участие на общностите в процесите на планиране и мониторинг. Настоящият реферат има за цел да анализира същността, правните рамки и приложението на зелени политики в контекста на градските паркове, с фокус върху практиките за екологично законодателство, които гарантират устойчиво развитие и съхранение на природните ценности в урбанизираните среди. Освен теоретично обосноваване, ще бъдат разгледани примери за добри международни и национални практики, предизвикателства при прилагането им, както и перспективи за усъвършенстване на законодателните и управленски механизми [1], [3].

ЗЕЛЕНИ ПОЛИТИКИ И РОЛЯ НА ГРАДСКИТЕ ПАРКОВЕ СЪЩНОСТ И ЦЕЛИ НА ЗЕЛЕНИТЕ ПОЛИТИКИ

Зелените политики в контекста на градска среда представляват комплекс от стратегически подходи, планове и нормативни мерки, чиято цел е да интегрират природосъобразни принципи в управлението на градските пространства. Те не са само украшение на града, а ключов инструмент за устойчиво развитие, който:

- подобрява качеството на въздуха и климата чрез засаждане на дървета и зелени коридори, които абсорбират вредни емисии и прахови частици;
- осигурява места за отдих, спорт и социални дейности, които повишават благосъстоянието и психическото здраве на жителите;
- играе роля в адаптацията към климатичните промени, като намалява ефекта на „градския топлинен остров“ и подпомага задържането на вода при дъждове (екосистемни услуги);
- съдейства за социална интеграция и равен достъп до природни ресурси в града, като зелени площи и паркове. Тези политики възникват от необходимостта да се съчета-

ят урбанизацията с опазването на природата и човешкото здраве и са интегрална част от съвременните принципи на устойчиво развитие в градовете [1].

ГРАДСКИТЕ ПАРКОВЕ КАТО ЕЛЕМЕНТ НА УСТОЙЧИВОТО ГРАДСКО РАЗВИТИЕ

Градските паркове и зелени площи са стратегически елемент от т.нар. зелена инфраструктура - мрежа от природни и полуестествени зони, които осигуряват широк спектър от екосистемни услуги. Те играят важна роля за устойчивото развитие на градовете, защото:

- подобряват качеството на живот - позволяват достъп до природни системи вътре в гъсто населените зони, което подпомага физическото и психическото здраве на гражданите;
- подсилват екологичната устойчивост - зелените площи действат като „биологични филтри“, които намаляват замърсяването на въздуха и шума;
- спомагат за биоразнообразието - парковете създават хабитати за различни видове растения и животни, което подпомага екологичната свързаност в градските зони;
- подпомагат социално-икономическата устойчивост - привлекателността на зелени пространства влияе позитивно на имотните цени, туризма и качеството на жилищната среда.

В България градските зеленини също са регламентирани стратегически и обхващат многообразни елементи: паркове, градини, скверове, междублокови пространства и клинове, които са част от по-широката „зелена система“ на населените места. Така например в Пловдив тази система включва както големи паркови площи, така и по-малки зелени мозаечни структури в цялата градска територия. Освен екологичните функции, градските паркове често са и платформи за гражданска активност и социални политики, което ги прави централни елементи и на устойчивото развитие на общността като цяло [2], [3].

ПРИМЕРИ ЗА ЗЕЛЕНИ ПОЛИТИКИ В КОНТЕКСТА НА ГРАДОВЕ (МЕЖДУНАРОДНИ)

ТЕКУЩИ ПРИМЕРИ ОТ ПРАКТИКАТА СОЧАТ, ЧЕ ГРАДОВЕТЕ ПО СВЕТА РАЗВИВАТ СВОИ ЗЕЛЕНИ СТРАТЕГИИ

ЧРЕЗ ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРОЕКТИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО:

- В индийския щат Утар Прадеш е одобрена Urban Green Policy, която стимулира вертикални и общественно-значими зелени пространства, местни обществени гори и оценяване на градовете по „зелени“ критерии. Други градове, като Ахмедабад, въвеждат задължително 5 % зелена площ в нови урбанистични планове, с включване на първообразни гори и зелени инфраструктури.

Тези примери илюстрират как зелени политики могат да бъдат правно обвързани с планирането и изграждането на градската среда, показвайки тенденцията към устойчиво развитие и екологична регулация на териториите [1], [2], [3], [4].

ПРАВНА РАМКА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗЕЛЕНИ ПОЛИТИКИ В ГРАДСКИТЕ ПАРКОВЕ

Международни и европейски екологични политики и нормативни актове В актуалния екологичен и правен контекст зелените политики в градове и паркове не са изолирани инициативи, а част от по-широка правна рамка на ЕС и международни ангажименти за устойчиво развитие, биоразнообразие и климатична резилиентност [5].

- Регламент за възстановяване на природата (Nature Restoration Law) - ЕС През 2024 г.

Европейският парламент и Съветът на ЕС приеха Регламента за възстановяване на природата, който е част от Европейския зелен пакт и Стратегията за биологичното разнообразие до 2030 г. Този регламент въвежда правно обвързващи изисквания за възстановяване и опазване на природата в различни екосистеми, включително градските екосистеми и зелени площи. Една от целите е да се гарантира липса на нетна загуба на градски зелени площи и покритието на дървесните корони до 2030 г., което е пряко свързано със защитата на градските паркове и техните функции. Този нормативен акт изисква държавите членки да развият национални планове за възстановяване на природата, които включват мерки за поддържане и разширяване на зелени пространства, включително паркове, за подобряване на екосистемните услуги [6].

- Политики и инициативи на Европейския съюз

Urban Nature Plans - Европейската комисия чрез Urban Nature Platform насърчава градовете да

разработват локални стратегии за градско озеленяване, които включват паркове, градини, зелени коридори, улично озеленяване и други елементи на градската природа. Тези планове са част от усилията за интегриране на биоразнообразието и устойчивото градско развитие в местното планиране.

European Climate Pact - зелени пространства - инициативи в рамките на Пакта за климата подкрепят дейности за засаждане и поддържане на зелени площи (напр. 6 дървета в градовете), което допринася за изпълнение на общоевропейските климатични цели и подобрява качеството на градската среда. Освен конкретни регламенти, екологичното право на ЕС включва стратегически и директивни инициативи, които поставят рамки за защитата на околната среда, опазване на природата и устойчиво управление на природните ресурси, които влияят и върху изграждането и поддържането на градски паркове [7].

НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В БЪЛГАРИЯ И РОЛЯ НА МЕСТНИТЕ ВЛАСТИ

В България зелени площи, включително градски паркове, се уреждат чрез комбинация от национални закони, устройствено планиране и общински нормативни актове, които дефинират тяхното предназначение, изграждане, поддръжка и защита.

- Закон за устройство на територията (ЗУТ)

Основният закон, който регулира пространственото развитие на населените места и статута на зелени площи, е Законът за устройство на територията (ЗУТ). Той определя какви територии се квалифицират като озеленени площи и забранява промяна на предназначението на територии, предвидени за зелени площи, без изменение на устройствените планове. Това е правна гаранция срещу безконтролно застрояване на паркове и зелени площи. Според ЗУТ, зелени площи за обществено ползване - като паркове и градини - са публична държавна или общинска собственост и тяхното предназначение се определя в общи и подробни устройствени планове [8].

- Подзаконов нормативни актове и общински регулации На национално ниво съществуват наредби за изграждане, поддържане и опазване на зелени площи, които конкретизират правилата за паркове, озеленяване и приспособяване

собяване към функционалното им предназначение.

За пример служат общински наредби (като в Община Велико Търново и други), които:

1. Забраняват изграждането на несъвместими обекти в паркове (напр. огради, паркинги);
 2. Определят условията за временни структури в зелените площи;
 3. Изискват участие на общинския съвет при приемане на програми и бюджет за поддръжка на паркове. Подобни наредби са често прилагани в различни общини и служат за локално прилагане на националните и европейските политики за зелени площи [9].
- Съотносяне към национални стратегии и програми. Проекти и стратегии на МОСВ (Министерство на околната среда и водите) също подчертават ролята на зелени площи за адаптация към климатичните промени и повишаване на качеството на средата, като предлагат мерки за разширяване и поддръжка на парковете и зелените зони в урбанизираните пространства [10], [11].

ПРИЛАГАНЕ НА ЗЕЛЕНИТЕ ПОЛИТИКИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ГРАДСКИТЕ ПАРКОВЕ

Този раздел разглежда как зелени политики се реализират на практика в градските паркове - както на европейско ниво, така и чрез местни инициативи, с фокус върху устойчиво управление, адаптация към климатичните промени, екосистемни услуги и обществено участие.

УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ И ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ

Устойчивото управление на градските паркове включва планиране и поддръжка, които не само осигуряват повърхностно озеленяване, а съхраняват и развиват биологично разнообразие и екосистемни функции. Това включва: Практически насоки и стратегии:

- Организации като EUROPARC Federation предлагат toolkit с планове за управление на предградски паркове (periurban parks), които балансират нуждите на хората и опазването на природата и биоразнообразието. То-

зи инструмент включва примери и методи за планиране, дизайн и управление, които гарантират 8 защитата на хабитати и видове в рамките на парковете [12].

ЕВРОПЕЙСКИ ПОЛИТИКИ ЗА ПРИРОДОСЪОБРАЗНИ РЕШЕНИЯ:

- Европейските стратегии за устойчиво земеползване и „nature-based solutions“ насърчават интегриран подход, който включва природосъобразни и иновативни решения при планирането и поддръжката на зелени площи (включително паркове), като част от градската устойчивост [5]. Местни примери: Докато стратегиите на ЕС задават рамки и финансиране, общински програми в България също включват зелени системи, паркове и градини като важен компонент на градската среда, където се интегрират мерки за защита на екологичните функции (напр. зелени клинове, мозаични структури на зелени площи) [2].

АДАПТАЦИЯ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЕКОСИСТЕМНИ УСЛУГИ

Градските паркове играят ключова роля в адаптацията към климатичните промени чрез предоставяне на важни екосистемни услуги - регулиране на температурата, управление на водите, намаляване на „градския топлинен остров“, подпомагане на биоразнообразието и др [1]. Европейски насоки:

- Стратегията на ЕС за адаптация към изменението на климата насърчава градовете да разработват политики и инвестиции, включително за зелени пространства, които подобряват устойчивостта на градовете към климатични рискове като наводнения и екстремни горещини. Това включва използване на природни решения при планирането на паркове за климатична адаптация.

ПРИМЕРИ ОТ ПРАКТИКА:

В италианския град Реджо Емилия е разработен модел за климатично приятелски паркове, където зелената инфраструктура е проектирана с цел адаптация към климатичните промени - чрез планиране на растителност, съвместими видове, мониторинг и ангажиране на гражданите, което води до по-ефективно управление на температурата и подпомага биоразнообразието [13].

ЕКОСИСТЕМНИ УСЛУГИ:

Чрез оптимално засаждане на разнообразни видове растения парковете допринасят за подобряване на локалния микроклимат, регулиране на водите, абсорбиране на парникови газове, както и предоставяне на хабитати за различни видове насекоми, птици и други организми. Те също така увеличават психологическото и физическото благосъстояние на градските жители [1].

ОБЩЕСТВЕНО УЧАСТИЕ И КОНТРОЛ

Ефективното приложение на зелени политики в парковете често зависи от активното участие на гражданите и на различни заинтересовани страни - например местни групи, НПО и обществени съвети. Това включва консултации, работни срещи, образователни инициативи, доброволчество и граждански наблюдателни механизми. Проекти и инициативи: Инструментите за участие на гражданите са били част от проекти като този в Реджо Емилия, където работилници, посещения на място и информационни средства (напр. QR кодове в парковете) улесняват информираното участие на жителите в планирането и поддръжката на парковете [13].

ПРИЛОЖЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ:

Макар да липсват официални общински програми с широко разпространена публична документация, общински доклади и проекти като тези в София включват платформи за участие в планирането и мониторинга на природно-базирани решения и зелени инфраструктури, което предполага ангажиране на граждани и други заинтересовани страни [14].

Проблеми, добри практики и перспективи
Прилагането на зелени политики в градските паркове се сблъсква с редица практически предизвикателства, свързани както с управлението и инфраструктурата, така и с участието на обществото и социалната справедливост. В същото време съществуват успешни практики и перспективи за усъвършенстване, които могат да подобрят екологичните функции на парковете и достъпа на гражданите до зелени пространства. Следваща таблица

обобщава основните проблеми, добри практики и възможности за развитие в управлението на градските паркове [15], [16], [17], [18], [19].

Категория	Основни аспекти
Проблеми	Баланс между рекреация и опазване на биоразнообразието - Инфраструктурни недостатъци (водоснабдяване, алеи, безопасност) - Социална и пространствена неравнопоставеност - Липса на интегрирано управление и участие на гражданите
Добри практики	Интегриране на природосъобразни решения (зелени коридори, управление на водите) - Участие на общността и образователни инициативи - Развитие на капацитет за прилагане на законодателството
Перспективи	Използване на технологии за мониторинг и управление - Стандартизирани индикатори за качество на парковете - Справедлив достъп до зелени площи и екологична интеграция

Таблица 1: Проблеми, добри практики и перспективи при прилагането на зелени политики в градските паркове

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Градските паркове са ключов елемент от устойчивата градска среда, предоставяйки едновременно екологични, социални и здравословни ползи. Приложението на зелени политики в управлението им се основава на интегриране на европейски и национални законодателни рамки, местни нормативни актове и съвременни практики за устойчиво планиране. Рефератът показва, че основните предизвикателства включват: баланс между рекреационни и екологични функции, инфраструктурни ограничения, социална неравнопоставеност и липса на ефективно участие на гражданите. В същото време, добрите практики - интеграция на природосъобразни решения, активно гражданско участие и повишаване на управленския капацитет - демонстрират потенциала на градските паркове да изпълняват своите екологични и социални функции. Перспективите за развитие включват използване на технологии за мониторинг, стандартизирани показатели за качество и справедлив достъп до зелени площи за всички социални групи. Успешното прилагане на тези подходи изисква координирани действия на европейско, национално и местно ниво, съчетани с активно участие на обществото. В заключение

ние, градските паркове не са само пространства за отдих - те са инструмент за устойчиво развитие, климатична резилентност и опазване на биологичното разнообразие, чието ефективно управление зависи от съвместяването на законодателни рамки, добри практики и ангажираност на гражданите. Усъвършенстването на зелените политики в парковете е от съществено значение за постигане на по-здравословна, устойчива и социално справедлива градска среда.

БИБЛИОГРАФИЯ

- [1] "Градски зелени площи: Кратко за действие," Europa.eu, 2020. <https://climate-adapt.eea.europa.eu/bg/metadata/guidances/urban-green-spaces-a-brief-for-action> (accessed Jan. 14, 2026).
- [2] "Зелена система," Община Пловдив, https://www.plovdiv.bg/item/ecology/green_system (accessed Jan. 14, 2026). 2025. 12
- [3] "Планиране на зелената и синята инфраструктура в градовете," Europa.eu, 2021. <https://climate-adapt.eea.europa.eu/bg/metadata/adaptation-options/green-spaces-and-corridors-in-urban-areas> (accessed Jan. 14, 2026).
- [4] "ЗЕЛЕНИ ГРАДОВЕ ЗА ПО-ДОБРО ЗДРАВЕ -UBDPolicy." Accessed: Jan. 14, 2026. [Online]. Available: https://www.env-health.org/wp-content/uploads/2025/07/Green-spaces-policy-briefing_v6-B_G_v3.pdf
- [5] European Commission, "Urban Nature Platform - European Commission," environment.ec.europa.eu, Mar. 21, https://environment.ec.europa.eu/topics/urban-environment/urban-nature-platform_en
- [6] "Възстановяване на природата," Consilium, 2024. 2020. <https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/nature-restoration> (accessed Jan. 14, 2026). [7] "Зелени пространства," European Climate Pact, 2023. https://climate-pact.europa.eu/priority-topics/green-areas_bg (accessed Jan. 14, 2026). [8] "ИНТЕГРИРАН ПЛАН В ОБЛАСТТА НА ЕНЕРГЕТИКАТА И КЛИМАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ АКТУАЛИЗАЦИЯ 2024 Г. РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Министерство на енергетиката Министерство на околната среда и водите." Available: <https://www.moew.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/%D0%98%D0%9D%D0%9F%D0%95%D0%9A%2012.06.24-endf42278ae896b6cb7b86bfe98f88e8b.pdf>
- [9] Наредба за изграждане, поддържане и опазване на зелената система на Община Велико Търново | Великотърновски общински съвет, "Наредба за изграждане, поддържане и опазване на зелената система на Община Велико Търново | Великотърновски общински съвет," Великотърновски общински съвет, 2019. <https://savet.veliko-tarnovo.bg/bg/deystvashiti-naredbi/naredba-za-izgrazhdane-poddarzhane-i-opazvane-na-zelenata-sistema-na-obshtina-veliko-tarnovo> (accessed Jan. 14, 2026).
- [10] A. Sikora and I. Kawka, Eds., "The European Green Deal and the Impact of Climate Change on the EU Regulatory Framework," 2024, doi: <https://doi.org/10.4000/12kfd>.
- [11] "Застрояване на зелени площи - мога ли да противодействам? | Pravatami.bg," Pravatami.bg, 2016. <https://www.pravatami.bg/s/18495> (accessed Jan. 14, 2026).
- [12] Palace, "Toolkit: Parks for Nature & People - Planning, Designing and Managing Periurban Parks - EUROPARC Federation," EUROPARC Federation, Nov. 22, 2024. <https://www.europarc.org/europarc-toolkit-planning-design-and-management-of-periurban-parks> (accessed Jan. 14, 2026).
- [13] "Reggio Emilia's Climate-Friendly Parks | EU Covenant of Mayors," Europa.eu, 2020. <https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/Reggio-Emilia-Climate-Friendly-Parks> (accessed Jan. 14, 2026).
- [14] "СТОЛИЧНА ОБЩИНА Столична община . iiuihwuiii ДО Г-Н ЕЛЕН ГЕРДЖИКОВ ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СТОЛИЧЕН ОБЩИНСКИ СЪВЕТ," 2020. Accessed: Jan. 14, 2026. [Online]. Available: <https://council.sofia.bg/documents/20182/848582/%D0%A1%D0%9E%D0%9020-%D0%92%D0%9A66-98-2.pdf/17291772-ccee-4341-b4d9-9c8cbd2924c1>
- [15] M. Hu, B. V. Li, and C. Goron, "Green is not enough: A management framework for urban biodiversity-friendly parks," Biodiversity Science, vol. 33, no. 5, p. 24483, 2025, doi: <https://doi.org/10.17520/biods.2024483>.
- [16] K. Dixit, "City Parks Cooler, Lack Facilities: Study," The Times of India, Jul. 12, 2025. <https://timesofindia.indiatimes.com/city/delhi/city-parks-cooler-lack-facilities-study/articleshow/122410663.cms>
- [17] "(PDF) Biodiversity in the city: key challenges for urban green space management," ResearchGate. 13 https://www.researchgate.net/publication/316013736_Biodiversity_in_the_city_key_challenges_for_urban_green_space_management
- [18] N. M. Gulsrud et al., "Challenges to Governing Urban Green Infrastructure in Europe - The Case of the European Green Capital Award," Future City, pp. 235-258, 2017, doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-50280-9_19.
- [19] "Проекти," Асоциация на парковете в България, 2024. <https://parks.bg/proekti> (accessed Jan. 14, 2026). 14

